

УДК 663.2:339.5 (061.1)

**PROBLEMS AND PROSPECTS OF THE DEVELOPMENT OF
WINEMAKING ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN
INTEGRATION**

Babii O. N.,
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Tymchenko K. S.,
Applicant of the Department of Economics of Enterprise
and Organization entrepreneurial activity
of Odessa National Economic University
Odessa, Ukraine

**ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИНОРОБНИХ
ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

Бабій Олег Миколайович,
к.е.н, доцент,
Тимченко Катерина Сергіївна,
здобувач кафедри економіки підприємства та організації
підприємницької діяльності,
Одеський національний економічний університет.
м. Одеса, Україна

Abstract

The problems and prospects of the development of winemaking enterprises in the conditions of European integration are studied in the article on the basis of critical review and analysis of literary sources. The author studies the structure of vineyard areas and the structure of wine production in the countries of the world in 2018. The structure of wine import into Ukraine from the EU countries (2018), the structure of wine exports in the EU countries (2018), as well as the structure of the alcoholic drinks market of Ukraine and Western Europe are considered. The

task for the enterprises of the Ukrainian wine industry was formed in the conditions of implementation of the Association Agreement with the EU. A comparative table of excise duty rates for wine products in the countries of the European Union (according to the EU Directives) and in Ukraine has been drawn up. The structure of state support of the wine industry in the EU countries is presented.

Анотація

В статті на основі критичного огляду та аналізу літературних джерел досліджено проблеми і перспективи розвитку виноробних підприємств в умовах європейської інтеграції. Автором досліджено структуру площ виноградників і структуру виробництва вина в країнах світу в 2018 році. Розглянуто структуру імпорту вина в Україну із країн ЄС (2018 рік), структуру експорту вина в країнах ЄС (2018 рік), а також структуру ринку алкогольних напоїв України та Західної Європи. Сформовано завдання для підприємств виноробної промисловості України в умовах реалізації угоди про асоціацію з ЄС. Складено порівняльну таблицю ставок акцизного збору на виноробну продукцію в країнах Європейського Союзу (згідно з Директивами ЄС) та в Україні. Представлено структуру державної підтримки виноробної галузі в країнах ЄС.

Key words: *wine market, winemaking industry, winemaking, wine makers, wine exports, wine imports, European integration, excise duty*

Ключові слова: *ринок виноробної продукції, виноробна промисловість, виноробство, виробники вина, експорт вина, імпорт вина, європейська інтеграція, акцизний збір*

Постановка проблеми. Виноробство є найважливішим складником світової економіки у цілому й України зокрема. Виноробна галузь із великими потенційними можливостями, переживає найскладніший період за всю історію. Розвиток інтеграційних процесів, запровадження зони вільної торгівлі з Європейським союзом в умовах низької конкурентоспроможності

вітчизняних підприємств виноробної промисловості, супроводжується значними соціально-економічними викликами, що гальмують процеси економічного розвитку України. Вітчизняні виноробні компанії стикаються з жорсткою конкуренцією зарубіжних компаній, просування продукції яких на світові ринки забезпечується визнаними брендами.

Негативні зміни у виноробній промисловості, зниження рівня міжнародної конкурентоспроможності свідчать про необхідність вирішення галузевих проблем розвитку в умовах європейської інтеграції, що зумовлює актуальність теми статті.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Проблеми і перспективи розвитку виноробних підприємств в нестабільних умовах сьогодення знайшли відображення у працях наступних науковців – А. М. Авідзба, Д.О.Бельмак, А. М. Бузні Г. Г. Валуйко, В. А. Виноградова, О. М. Гаркуші, В.А.Загоруйко, В.М. Колесник, І. Г. Матчиної, В. Л. Пазюк, Н.П. Петруні, Т.М. Радченко та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Віддаючи належне науковим напрацюванням учених щодо теоретичних і практичних питань проблем розвитку ринку продукції виноробства та виноградарства, існує потреба в дослідженні проблем і перспектив розвитку виноробних підприємств в умовах європейської інтеграції.

Постановка завдання. Основною метою дослідження є детальний та систематичний розгляд актуальних проблем та сучасних тенденцій розвитку світового та українського ринку продукції виноградарства. Також метою було виявлення гострих питань у виноробній галузі України в умовах європейської інтеграції та виокремлення шляхів їх оптимального вирішення

Виклад основного матеріалу дослідження. Виноградарство та виноробство в Україні є важливими видами економічної діяльності. Неефективна державна політика, інтеграція України до СОТ, призвели до зниження конкурентоспроможності виноробної продукції на світовому ринку. Однак динамічні зміни економічної ситуації в Україні свідчать про

необхідність подальшого вивчення та пошуку шляхів вирішення проблем, які стримують розвиток виноробної промисловості [1].

Станом на 2019 рік загальна світова площа виноградників склала майже 18 000 акрів. З них понад половина знаходяться в країнах Європи (Рис.1).

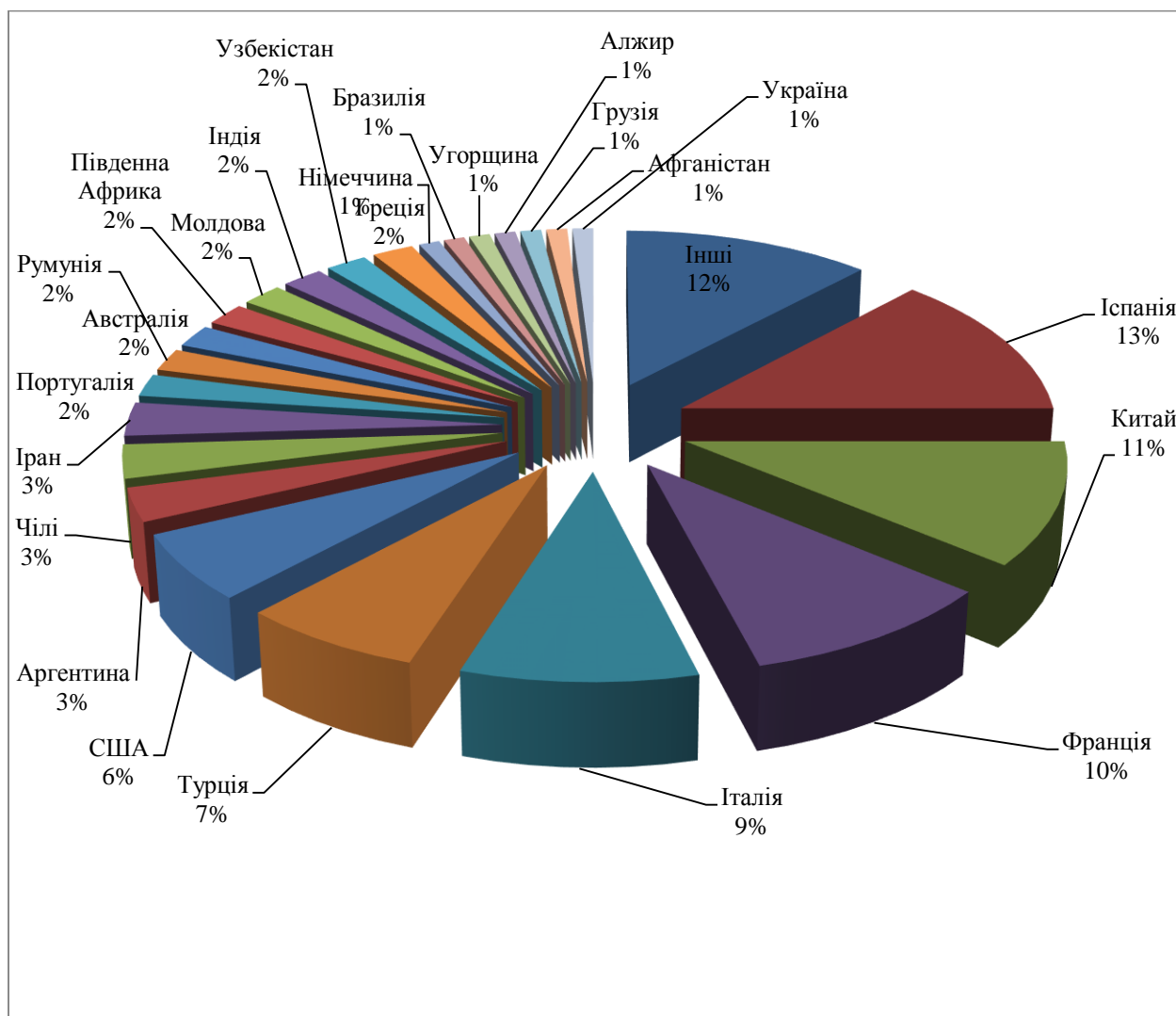

Рис. 1. Структура площ виноградників в країнах світу в 2018 році
Джерело: складено автором на основі опрацювання [2]

Виноградарство розповсюджено по всьому світу, розташування пояснюється перш за все особливостями рельєфу та ґрунтового покриву, агрокліматичними чинниками.

Виноробна галузь традиційно залишається у світі доволі рентабельною і привабливою для ведення бізнесу та підприємництва. Світова динаміка виробництва виноградних вин за останні 50 років, загалом є досить

стабільною [3, с.71]. Але українським виноробам належить довести конкурентоспроможність продукції в умовах створення Асоціації Україна – ЄС і зростання конкуренції на світовому ринку. Конкуренція виробників виноробної продукції на ринку вина в Україні досить суттєва, причому конкуренція має місце не тільки між національними виробниками, але й іноземними внаслідок підвищення державою мінімальних роздрібних цін. Саме тому для підвищення конкурентоспроможності виноробних підприємств необхідно впроваджувати нові технології, вирощувати високопродуктивні сорти, підвищувати якість продукції, створювати та просувати нові бренди вітчизняної виноробної продукції на зовнішні ринки.

Виробництво вина в світі представлено на рис.2

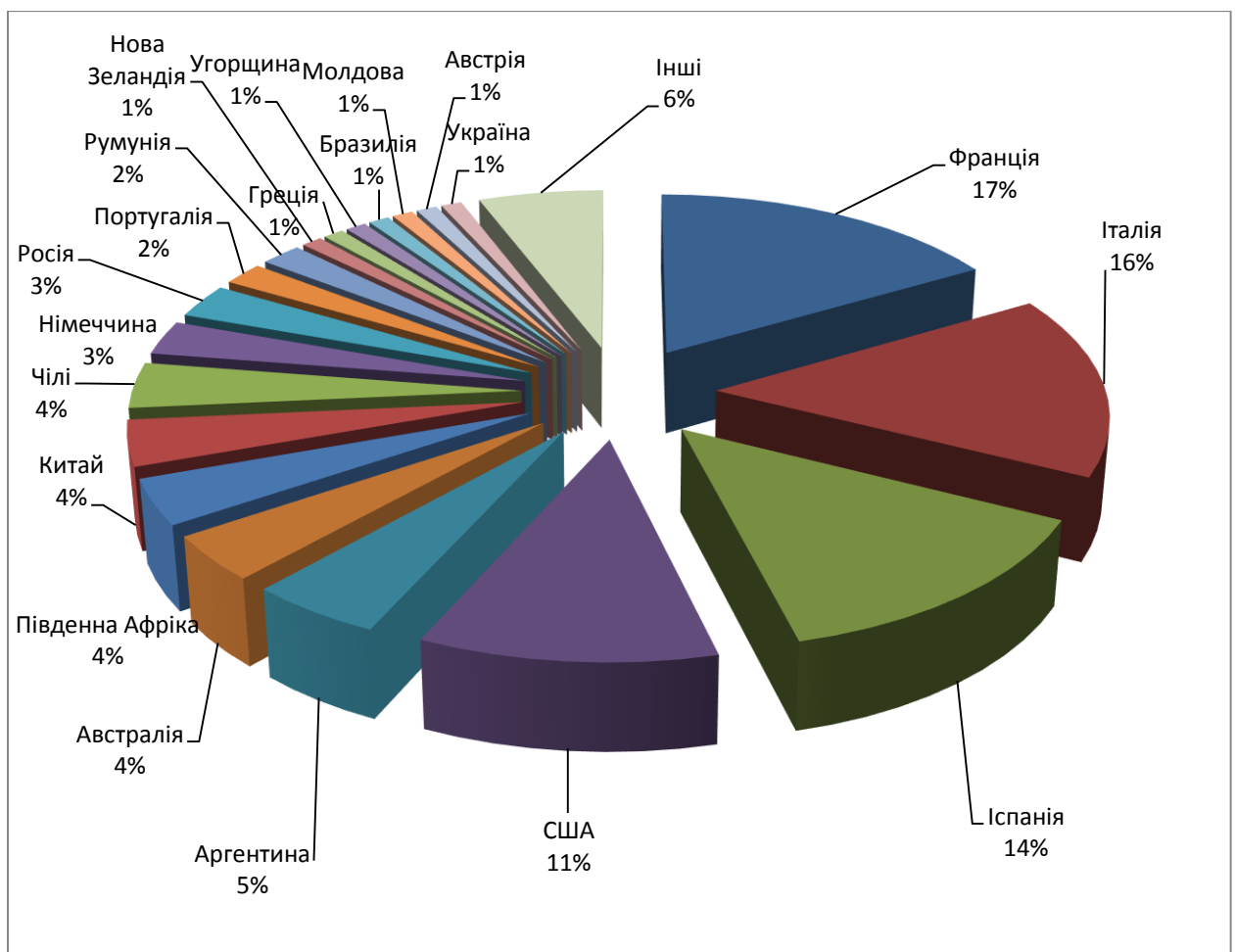

Рис.2. Структура виробництва вина в країнах світу в 2018 році
Джерело: складено автором на основі опрацювання [2]

Виробництво вина в світі в 2018 році порівняно до 2011 роком збільшилось на 8,4%, а споживання вина на 0,12%. Виробництво вина в Україні за 2011 – 2018 рр. зменшилося на 13,1%, і споживання зменшилося на 19,10%. Таким чином, можна зробити висновок, що виробництво та споживання вина в світі має стабільний попит, але в Україні виробництво та споживання вина скорочується.

Збільшення виробництва виноробної продукції, зокрема, вина у світі наряду пояснюється перш за все збільшенням споживання вина.

Серед основних країн-імпортерів виявляються в основному держави з високим рівнем життя та доходів на душу населення (рис.3). Також серед країн-імпортерів є ті, що самі є провідними світовими виробниками виноградних вин - Франція, Італія, Чилі, Аргентина та ін. Ігристі та газовані вина випускаються майже у всіх країнах-виробниках вина, особливо в Європі. За оцінками експертів, об'єм світового ринку цих вин, включаючи й власне шампанське, становить 4 млрд. євро. Вермути або ароматизовані вина традиційно походять з Франції та Італії. Провідними виробниками також є Іспанія, США, Німеччина, Нідерланди, Чехія, Болгарія, Румунія, Молдова. В останні кілька років в Україні збільшується імпорт вин з Аргентини, Австралії, Чилі, ПАР, Нової Зеландії. Серед них є як знайомі сорти для споживачів, так і деякі унікальні, аналогів яких немає в Європі.

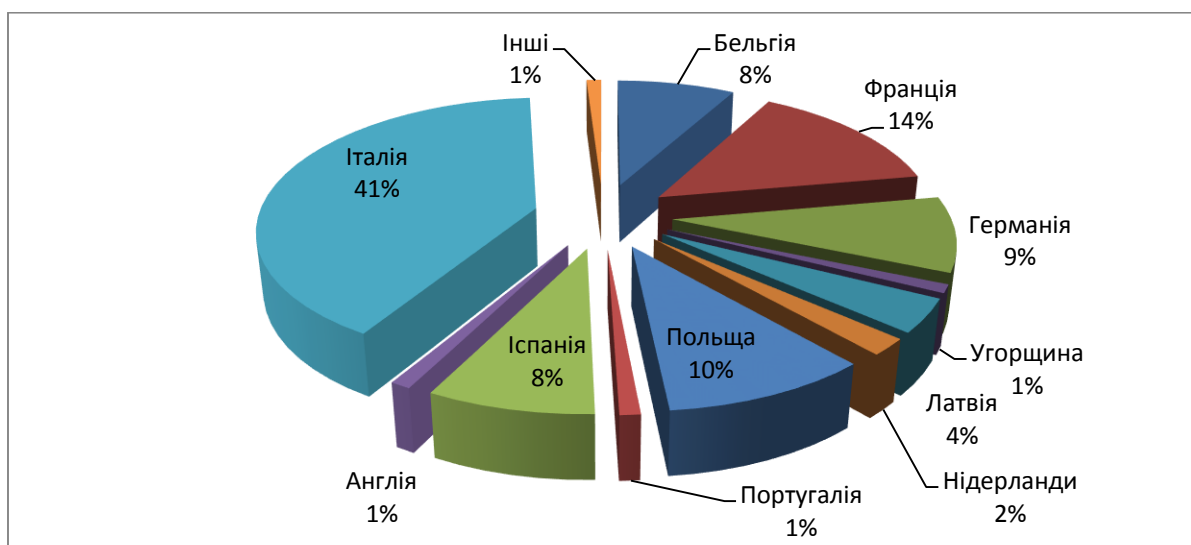

Рис. 3. Структура імпорту вина в Україну із країн ЄС (2018 рік)
Джерело: складено автором на основі опрацювання [4]

Отже, жорстка конкуренція з боку імпоротної виноробної продукції, що завозиться, як з країн Європейського Союзу, країн Нового Світу, так і з інших країн за значної підтримки торговельних мереж, додатково погіршує ситуацію вітчизняної виноробної продукції.

Зменшення експорту вітчизняної виноробної продукції за останні кілька років, тільки підтверджує факт жорсткої конкуренції на світовому ринку. Українська виноробна продукція найбільше реалізується в Німеччину, також в Литву, Латвію та в інші країни ЄС (рис.4)

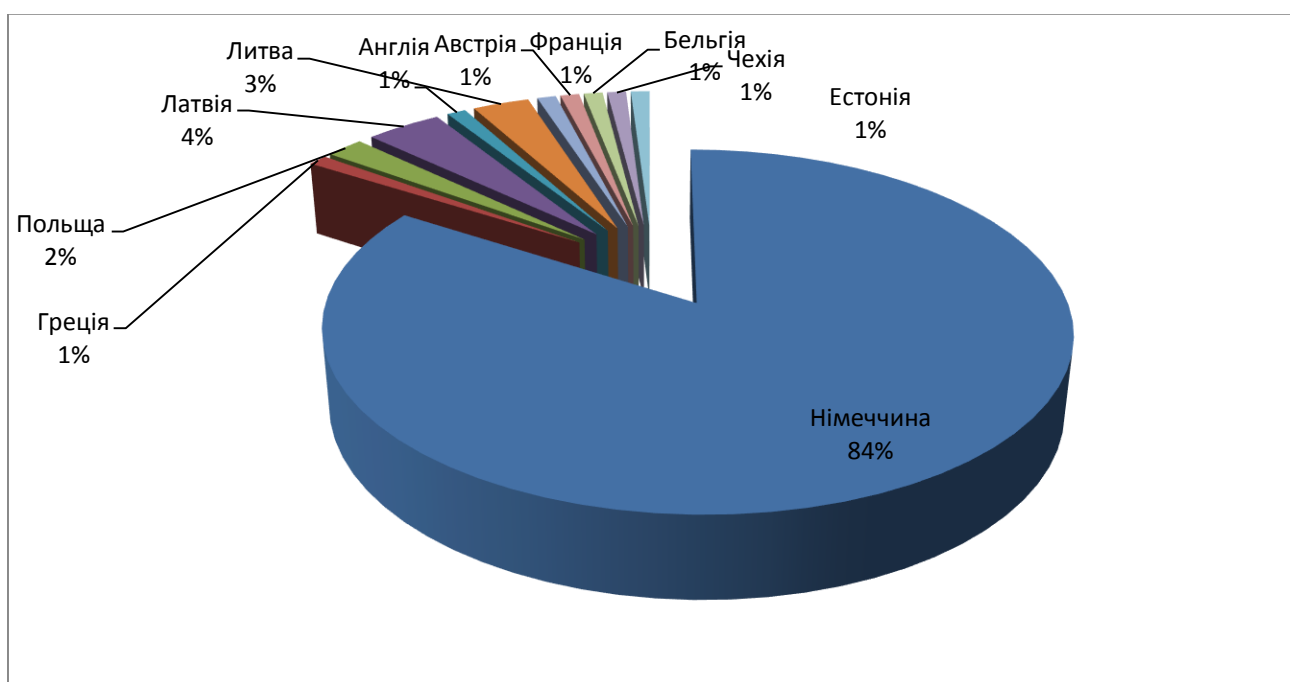

Рис.4. Структура експорту вина в країнах ЄС (2018 рік)
Джерело: складено автором на основі опрацювання [4]

Цінителі якісної виноробної продукції споживають в основному продукцію відомих брендів і в досить обмежених кількостях. Є пряма залежність між ціною і обсягом споживання виноробної продукції. У країнах де не обмежуються обсяги виробництва алкоголю і не контролюється його якість ціна на будь-які види алкоголю є або дуже низькою, або дещо нижчою за середнього значення по Європі. Культура споживання виноробної

продукції, яка існує в європейських країнах, суттєво перешкоджає зловживанню алкоголю (рис. 5).

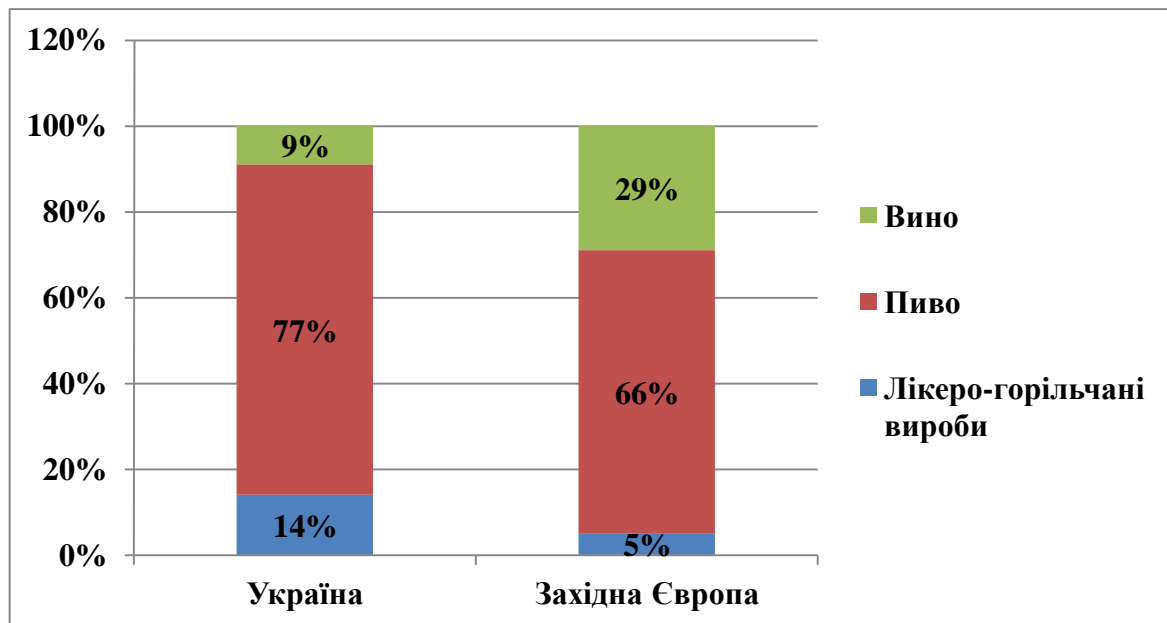

Рис. 5. Структура ринку алкогольних напоїв України та Західної Європи
Джерело: складено автором на основі опрацювання [5, 6].

Незадовільний фінансово-економічний стан виноробних підприємств пов'язаний з такими негативними явищами як скорочення площ насаджень виноградників, зниження економічної ефективності виробництва виноробної продукції, невідповідальність якості сировинної бази потребам виноробного виробництва. Крім цього стримуючим фактором розвитку виноробної промисловості є занадто висока і економічно необґрунтована плата за ліцензію на право оптової торгівлі алкогольними напоями, яка є обов'язковою для всіх виробників виноробної продукції. Тому актуальними на сьогодні є питання аналізу процесів регулювання і підтримки виноградарства та розробка заходів, спрямованих на забезпечення розвитку виноробства і ринку вина в Україні з урахуванням вимог СОТ [6, с. 112].

За умов підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [7] вітчизняним виробникам виноробної продукції необхідно розв'язати ряд додаткових проблем, пов'язаних з застосуванням географічних назв у виготовленій виноробної продукції. Європейський Союз відводять на це

десятирічний термін, за який виробники мають самостійно обирати назву виноробному продукту.

Завдання для виноробної промисловості України в умовах реалізації угоди про асоціацію з ЄС наведені на рис.6.

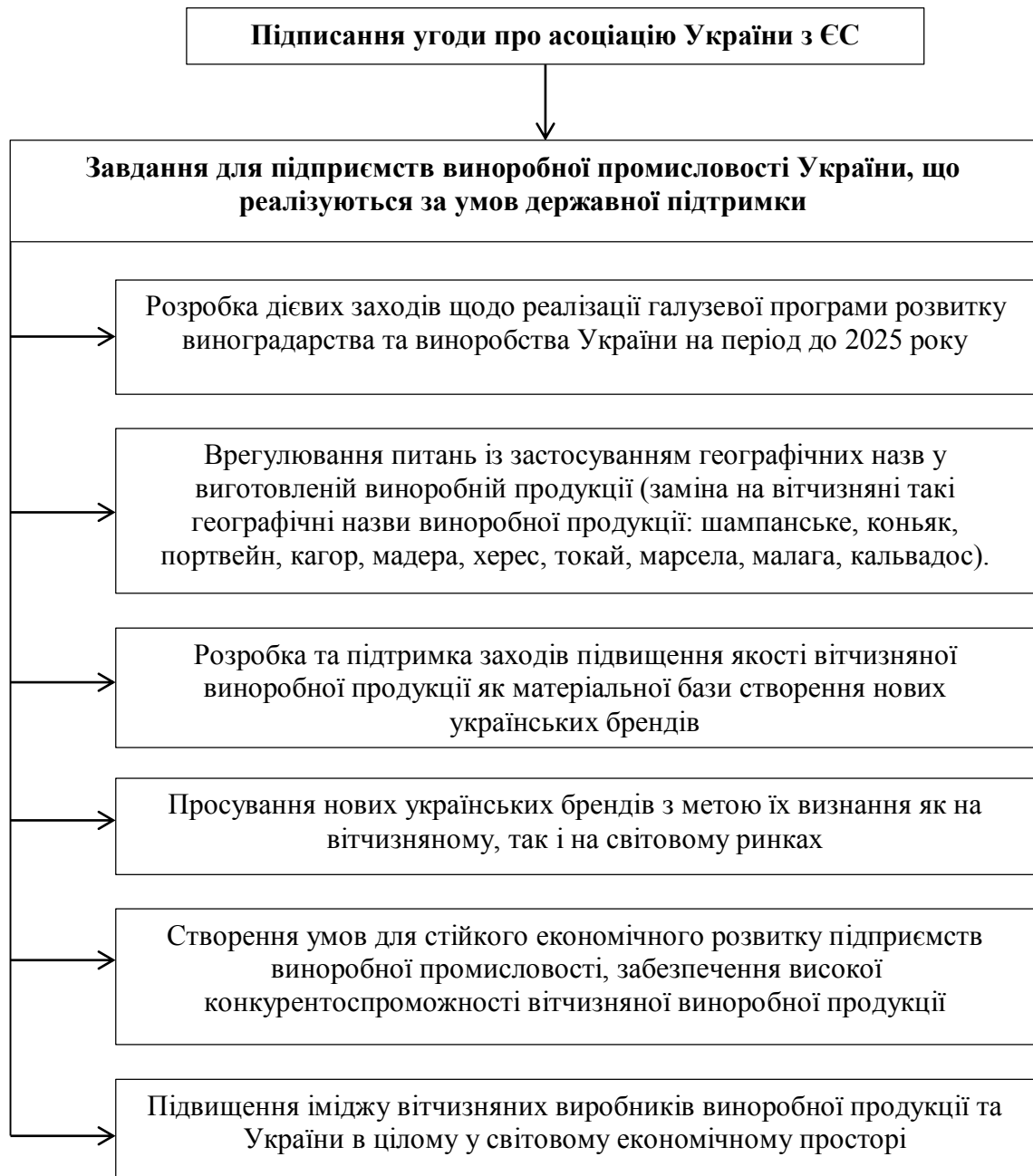

Рис. 6. Завдання для підприємств виноробної промисловості України в умовах реалізації угоди про асоціацію з ЄС

Джерело: складено автором на основі опрацювання [6, 7]

Інтеграція України в європейський простір дозволить запровадити європейський підхід до формування законодавчих норм в питаннях податкової політики. Це має позитивно відбитися на виноробній промисловості України, якщо мати на увазі запровадження європейських ставок акцизного збору на виноробну продукцію, яка сьогодні становить 50%, виноробна промисловість за таких умов гарантовано програє тіньовому ринку, доля якого на сьогодні складає майже 40% [4]. Ставки акцизного збору на виноробну продукцію, які встановлені ЄС є мінімальними. Це видно з порівняльної таблиці ставок акцизного збору на алкогольну продукцію в країнах ЄС та в Україні (табл.1)

Таблиця 1

Порівняльна таблиця ставок акцизного збору на виноробну продукцію в країнах Європейського Союзу (згідно з Директивами ЄС) та в Україні

Найменування продукції	Країни ЄС	В Україні				
	Мінімальна ставка акцизу (згідно з Директивами і ЄС)	Діяли згідно ЗУ від 20.11.2012 р №5503-VI	Діяли згідно ЗУ від 19.12.2013р. № 713-VII	Діяли згідно ЗУ від 27.03.2014р. № 1166-VII	Діяли ЗУ від 24 грудня 2015 року № 909-VIII	Діють згідно ЗУ від 23.11.2018 р. № 2628-VIII
Вина тихі (вина виноградні)	0,0 грн. за 1л	0,01 грн. за 1 л	0,01 грн. за 1л	0,01 грн. за 1л	0,01 грн. за 1л	0,01 грн. за 1л
Вина ігристі Вина газовані	0,0 грн. за л	3,65 грн. за 1л	4,16 грн. за 1л	5,2 грн. за 1 л	10,4 грн. за 1л	11,65 грн. за 1л

Джерело : складено автором за даними [8, 9]

В ряді країн-членів ЄС акцизний податок на вино (тихі, ігристі) зовсім не стягується. До таких країн належать Німечина, Греція, Італія, Іспанія, Португалія, Люксембург, Кіпр, Нідерланди, Румунія, Словачина, Словенія, Швейцарія, що є переконливим прикладом для податкових органів України в контексті створення сприятливих умов для функціонування та розвитку вітчизняної виноробної промисловості.

Виноградарство та виноробство є доволі специфічними сферами сільського господарства, які для свого сталого розвитку потребують державної підтримки. Структура державної підтримки виноробної галузі в країнах ЄС приведена на рис.7.

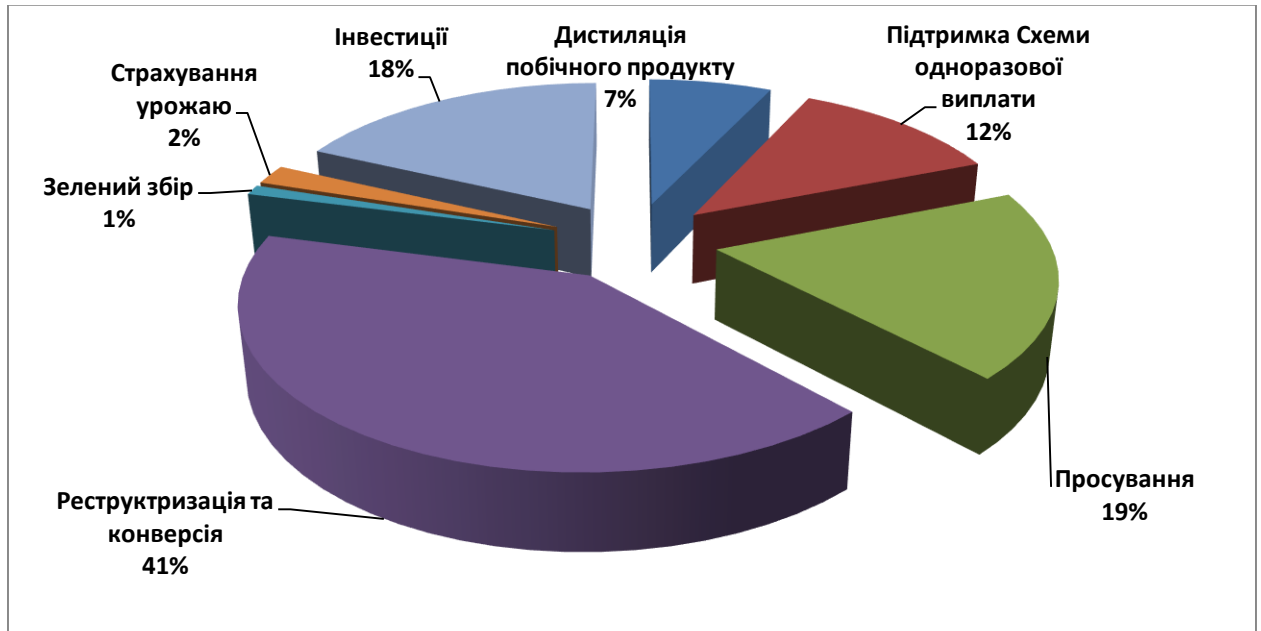

Рис.7. Структура державної підтримки виноробної галузі в країнах ЄС
Джерело: складено автором на основі опрацювання [6]

Десятиліттями уряди європейських країн втілювали в життя стратегію підтримки національного виробника, тому сьогодні вони можуть показувати неймовірні результати. На сьогоднішній день існує нагальна потреба у розробці та впровадженні заходів для розв'язання проблем, які стримують розвиток виноградарства в Україні. Серед пріоритетних напрямків розвитку галузі можна виділити наступні: вжиття заходів щодо розширення площ виноградників; підвищення рівня догляду за виноградниками; зменшення зрідженості виноградників; оптимізація структури насаджень (збільшення частки високоякісних сортів для виробництва шампанських вин); застосування прогресивних прийомів агротехніки, що забезпечать ефективність виробництва винограду; законодавче врегулювання земельних відносин, розробка юридичного оформлення права оренди землі під

виноградниками; залучення додаткових інвестицій на збільшення площ виноградних насаджень.

Висновки і перспективи подальших розробок. На сучасному етапі галузь виноробство знаходиться під впливом тривалої економічної кризи в економіці України. Виробництво та споживання вина в світі має стабільний попит, але в Україні скорочується не тільки виробництво та споживання вина, а також площі виноградних насаджень. Вітчизняне виноградарство значно зменшило обсяги виробництва під впливом останніх політичних процесів. Ринок виноробства в Україні характеризується, як ринок жорсткої конкуренції, що безпосередньо має вплив на якість продукції, її властивості, сировину та технологічний процес. Виноробство є високорентабельним бізнесом, хоча і відбувається в умовах гострої конкуренції з боку іноземних виробників. Отже, для стимулювання її розвитку в умовах євроінтеграції, доцільно було б запровадити інноваційні механізми, які б підвищували якість продукції, сприяли освоєнню зовнішніх ринків, дозволили знизити собівартість продукції, допомогли боротися із виробництвом та продажем фальсифікованої продукції, а також забезпечили дієву державну підтримку. Підписання угоди про асоціацію України з ЄС потребує додаткового фінансування для врегулювання питань із застосуванням географічних назв у виготовленні вітчизняними підприємствами виноробної продукції. Звідси підприємства виноробної промисловості потребують як законодавчої, так і фінансової підтримки для забезпечення конкурентоспроможності своєї продукції на внутрішньому та зарубіжному ринках.

Перспективами подальших розробок є оцінка конкурентоспроможності українських компаній на європейському ринку виноробства.

Список використаної літератури

1. Колесник В.М. Оцінка привабливості зовнішніх ринків виноробної продукції / В.М. Колесник, Д.О. Бельмак // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=748>
2. Винный рынок мира: экспорт, импорт, потребление (по материалам ОИВ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.drinks.com.ua>
3. Радченко Т. М. Україна в сучасних тенденціях функціонування світового ринку винопродукції [Електронний ресурс] / Т. М. Радченко // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Економічні науки. – 2015. – № 1. – С. 70–76.
4. Державна служба статистики // Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Світовий ринок вина в 2015 - 2018 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://fortwine.ru/journal/vintazhi/534/>
6. Пазюк В.Л. Брендинг в управлінні розвитком підприємств виноробної промисловості : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / В. Л. Пазюк. - Чернівці, 2016. - 268 с.
7. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
8. Податкова гармонізація в Україні в умовах реалізації Угоди про асоціацію між Україною і ЄС : монографія / за ред. А. М. Соколовської ; ДННУ «Акад. фін. Управління». – К., 2017. – 448 с
9. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI в редакції Кодексу від 01.03.2019, підстава - 2628-VIII // Офіційний веб-сайт Верховної

Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

10. Бабій О. М. Тенденції розвитку світового та українського ринку продукції виноробства в сучасних умовах / О.М. Бабій, К.С. Тимченко // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць (ISSN 2313-4569); за ред. М. І. Зверякова (голов. ред.) та ін. Одеса : Одеський національний економічний університет. – 2018. – № 4 (68). – С. 128–136.